

Příloha A

Plán rozhovoru s rodiči dětí vyrůstajících v jednojazyčném i vícejazyčném prostředí

Osobní anamnéza dítěte

- 1/ Kdy se dítě narodilo (měsíc, rok)?
- 2/ Místo kde se dítě narodilo?
- 3/ Kolik dítě vážilo a měřilo při porodu? Případné komplikace porodu?
- 4/ Jak se u dítěte vyvíjela hrubá motorika? Kdy dítě začalo lézt, kdy samo stálo, kdy začalo chodit bez opory?
- 5/ Jak u dítěte probíhal vývoj jemné motoriky?
- 6/ Zdravotní stav dítěte?

Rodinná anamnéza

- 7/ Kde rodina žije (země, město/vesnice)?
- 8/ Vyrůstá dítě v úplné rodině?
- 9/ Jsou v rodině další děti/sourozenci? (Pokud ano – věk, pohlaví, počet)
- 10/ Jaké je vzdělání a zaměstnání rodičů?
- 11/ Navštěvuje dítě mateřskou školu či jiné kolektivní zařízení?
- 12/ Stará se o dítě pravidelně jiná osoba než rodiče?

Řečový vývoj dítěte

13/ Od kdy jste začali na dítě mluvit?

14/ Kdy začalo dítě reagovat na lidský hlas či jiné zvuky?

15/ Jak u dítěte probíhala přípravná stádia vývoje řeči?

Kdy dítě začalo broukat?

Kdy začalo žvatlat?

Od kdy dítě motoricky reagovalo na určité výzvy? Například „Jak jsi veliký“, „udělej paci paci“, „kde máš oči“ apod.

16/ Kdy dítě začalo říkat první slova (Jaká to byla)?

17/ Kdy začalo dítě používat dvouslovné věty?

18/ Kdy začalo dítě tvořit souvětí?

19/ Kolik času (denně, týdně) s dítětem tráví matka a kolik času otec?

20/ Kolik času tráví dítě sledováním televize? Kolik času s dětmi trávíte čtením knih?

21/ Zaznamenali jste ve vývoji řeči Vašeho dítěte něco neobvyklého?

22/ Navštěvuje nebo navštěvovalo dítě logopedickou poradnu?

Příloha B

Plán rozhovoru s rodiči dětí vyrůstajících ve dvojjazyčném či vícejazyčném prostředí

Okolnosti vícejazyčné výchovy

- 1/ Jaká je národnost matky a jaký je její mateřský jazyk?
- 2/ Jaká je národnost otce a jaký je jeho mateřský jazyk?
- 3/ Jakým jazykem mezi sebou rodiče hovoří?
- 4/ Jakým jazykem hovoří matka na dítě?
- 5/ Jakým jazykem hovoří otec na dítě?
- 6/ Kde žila rodina dříve? Jak dlouho a jaký byl dominantní jazyk okolí?
- 7/ Kde žije rodina nyní a jakým jazykem se v dané zemi mluví?
- 8/ Používáte při komunikaci s dítětem metodu „*Jedna osoba, jeden jazyk*“, kdy například matka mluví na dítě výhradně česky a otec výhradně anglicky? Nebo oba jazyky mícháte?
- 9/ Kdy jste začali metodu bilingvální výchovy aplikovat? Ihned po narození dítěte nebo později?
- 10/ Jaký je dominantní jazyk okolí?
- 11/ Pokud má dítě sourozence, jakým jazykem mezi sebou děti komunikují?
- 12/ Je dítě v kontaktu s prarodiči a jinými příbuznými? Pokud ano, jak často a jakým jazykem na dítě mluví?
- 13/ Používalo dítě oba jazyky současně? Nebo některý preferovalo a postupně přidávalo jazyk druhý?
- 14/ Docházelo ve vývoji řeči u vašeho dítěte k míchání obou jazyků? Například používalo anglická slova v české větě a naopak?

15/ Je jeden z jazyků u Vašeho dítěte dominantnější?

16/ Je pro vás jako rodiče důležité, aby se dítě naučilo mateřský jazyk matky i mateřský jazyk otce?

17/ Podporuje Vás rodina a okolí v této metodě výchovy?

18/ Dodržujete tradice a zvyky obou zemí?

Příloha C

Autentický přepis rozhovoru s matkou Karlie (dítě z případové studie č. 1)

1/ Kdy a kde se Karlie narodila?

Dcera se narodila 6. září 2008 ve Spojených státech.

Můžeš uvést město, ve kterém se Karlie narodila?

Samozřejmě, narodila se v New Yorku.

2/ Kolik dítě vážilo a měřilo při porodu? Byly nějaké komplikace?

Matka si k ruce bere vzpomínkovou knížku dítěte.

Karlie vážila 3400 g a měřila 53 cm. Moje těhotenství i samotný porod proběhl bez komplikací.

3/ Jak se u dítěte vyvíjela hrubá motorika? Kdy dítě začalo lézt, kdy samo stálo, kdy začalo chodit bez opory? Matka Jana opět listuje v knize.

Lezla od šestého měsíce, v desátém se postavila. Chodit začala těsně před prvními narozeninami.

4/ Jak u dítěte probíhal vývoj jemné motoriky?

Dcera je na svůj věk celkem šikovná. Umí zapínat knoflíky, ráda navléká korálky. Pokud kreslí, ještě střídá pravou i levou ruku. Nepřikládám tomu velký význam, žádného leváka v rodině nemáme.

5/ Jaký je celkový zdravotní stav dítěte?

Dobrý. Karlie prodělala běžné dětské nemoci, párkrát byla trochu nachlazená. Žádný vážný úraz naštěstí neměla. V nemocnici nikdy neležela. Myslím, že je normální zdravé dítě.

6/ Kde Vaše rodina nyní žije?

Žijeme deset měsíců v roce v New Yorku, na léto odjíždíme na zhruba dva měsíce do České republiky k prarodičům do Písku. S dědečkem a babičkou z Austrálie se setkáváme během této doby také v Čechách.

7/ Vyrůstá dítě v úplné rodině?

Ano, samozřejmě.

8/ Má Karlie nějaké sourozence?

Zatím ne, ale plánujeme s manželem ještě další děti. Oba pocházíme z početných rodin a rozhodně nechceme, aby Karlie vyrůstala bez sourozence jako jedináček.

9/ Kde pracujete a jaké máte vzdělání, Ty i Tvůj manžel?

Já jsem vystudovala vysokou školu se zaměřením na design. Před těhotenstvím jsem pracovala na americké ambasádě v New Yorku.

Manžel má vysokoškolské vzdělání právníckého směru, pracuje v New Yorku jako právník u velké pojišťovací firmy.

10/ Navštěvuje Karlie mateřskou školu nebo jiné kolektivní zařízení?

Karlie chodí od září 2011 do americké školky, kde se mluví pouze anglicky. Navíc každou neděli chodíme společně do české školičky pro krajanky v New Yorku. Schází se tam převážně české maminky s dětmi. Dcera tam chodí velmi ráda. Učíme děti české písničky, básničky, abecedu a čísla. Je to také možnost, jak se my, české mámy žijící v New Yorku, sejdeme. Karli chodí také jednou týdně na lekci baletu. Ten je vedený americkou lektorkou.

11/ Hlídá Karlii někdo? Máte chuťvu?

Máme českou chuťvu, ale hlídá dceru nepravidelně, podle potřeby, například, když jdeme s manželem do divadla nebo na společnou obchodní večeři. Během letních prázdnin v Čechách hlídá česká babička nebo jiní příbuzní.

12/ Od kdy jste začali na dceru mluvit?

Od prvního dne, od narození. Na Karli mluvíme každý svým mateřským jazykem. Jazyk však přiměřeně přizpůsobujeme. V prvních měsících to bylo povídání miminkovské: ty můj mazlíčku, pojd' k mamince, tátovi, pochováme se, přebalíme se, napapáme se. Jak Karlie rostla, ukazovali jsme jí obrázky, zvířata, učili ji říkat slova, věty. I teď s ní komunikujeme přiměřeně jejímu věku. Diskutujeme o plánu na den, o tom, co se dělo ve školce, o tom, co budeme jíst, dělat, o knihách, kroužcích, výletech a různých jiných

každodenních činnostech. Nepochybujeme nukleární fyziku, politiku a náboženství.“ Matka se směje.

13/ Kdy začala Karlie reagovat na lidský hlas či jiné zvuky?

V prvních týdnech. Brzy otáčela hlavičku za mým hlasem, za zvukem, za hudbou.

14/ Pamatuješ si, kdy začala Karlie broukat nebo žvatlat? Matka si opět bere k ruce vzpomínkou knížku dítěte.

Už si přesně nepamatuji. Tady mám napsáno, že v osmém týnu začíná broukat. Po třetím měsíci už nás napodobovala, dokonce se hlasitě smála. Na konci pátého měsíce občas opakuje slabiky „ja-ja“, „ta-ta“, „da-da“, později přidává „ma-ma“, „ba-ba“.

15/ Od kdy motoricky reagovala na určité výzvy? Například „Jak jsi veliká“, „Udělej paci paci“, „Kde máš oči“ apod.

Začala reagovat od pátého měsíce. Dá se říci, že okolo sedmého měsíce už měla své oblíbené říkanky. Na některé reagovala s větším nadšením. V té době jsme už začali chodit do českého centra v New Yorku, kde funguje česká školička pro batolata a děti předškolního věku. Tam si s dětmi hrajeme, zpíváme české písničky, používáme jednoduché hudební nástroje, učíme děti české říkanky a rýmováčky. Tam měla pro své „výkony“ první diváky.

16/ Kdy začala říkat první slova.

V roce.

Pamatuješ si, jaká to byla?

Jako první řekla „Aci“. Bylo to na návštěvě u mé sestry a její rodiny. Znamenalo to Oldík, je to Karlin český bratranec. Další slova byla „táta“, „máma“, „pes“, „oči“, „kakáš“. Z anglických pak začala říkat „ból“ (jako balón), „dedy“ (táta), „dok“ (pes), „o-ooo“ (něco jako jejda).

17/ Kdy začala používat dvouslovné věty?

Asi ve dvaceti měsících. Jedno z prvních bylo „táta de“. Vždycky má velkou radost, když se manžel vrací z práce. Nebo taky „babi alóó“. To znamená, že zvoní notebook, volá babička.

18/ Kdy začalo dítě tvořit souvětí?

Po druhých narozeninách. To už začala být legrace. Do české věty použije anglické slůvko nebo naopak.

19/ Kolik času s dcerou trávíš ty a kolik manžel?

Manžel má časově náročné zaměstnání. Je s dcerou v průměru asi hodinu ráno a hodinu večer od pondělí do pátku. Víkendy trávíme všichni společně. Komunikujeme neustále. Máme malý byt, tak pokud jsme všichni doma, jsme neustále spolu.

20/ Kolik času věnujete s Karlie čtením knih? A další moje otázka: sleduje dítě taky televizi?

Čteme denně, většinou před spaním asi třicet minut. A na druhou otázku. Televizi samozřejmě sledujeme. Karlie se dívá maximálně hodinu denně. Čtení i televize u nás funguje v obou jazycích. Já čtu převážně česky a častěji, manžel čte pouze anglicky a méně.“ U televizních programů a pohádek pro Karlie trochu převládají anglické.

21/ Zaznamenali jste ve vývoji řeči Vašeho dítěte něco neobvyklého?

Mám první dítě, takže zvláště zpočátku mi připadalo všechno velmi výjimečné a neobvyklé. Dnes ve srovnání s ostatními dětmi podobného věku z českoamerických rodin mám dojem, že Karlie má v češtině i angličtině poměrně dobrou slovní zásobu. V češtině bych řekla, že mluví podstatně víc a líp než podobně staré děti mých českých kamarádek žijících tady.

22/ Logopedickou poradnu jste tedy nepotřebovali?

Zatím jsme o tom ani neuvažovali, myslím, že to u Karlie není potřeba.

23/ Víím, že ty máš českou národnost a tvým mateřským jazykem je čeština. Jaká je vlastně národnost tvého manžela? Je Američan?

Můj manžel, Karlin tatínek, je Australan. Jeho rodným jazykem je angličtina.

Takže mezi sebou mluvíte anglicky?

Ano. Já a manžel na sebe mluvíme pouze anglicky. Po narození Karlie mi manžel udělal velkou radost, tím, že se přihlásil na výuku českého jazyka. Snaží se, aby alespoň částečně pasivně rozuměl češtině, mým rodičům, příbuzným a hlavně naší Karlie.

24/ Z našeho předchozího rozhovoru je mi jasné, že ty mluvíš na dítě pouze česky. Je to tak?

V prvních týdnech a měsících jsem na Karlie mluvila výhradně česky. Dnes už jsou situace, kdy musím třeba v přítomnosti jiných dětí, mluvit anglicky. Taky často hrajeme s Karlie hru, kdy se jí ptám, jak barvy, věci, zvířata nebo činnosti nazývá táta. To pak Karlie v angličtině i opravuji nebo ji napovídám.

Takže tvůj manžel mluví na Karlie pouze anglicky?

Ano, manžel mluví pouze anglicky. Česky rozumí často frekventovaným slovům a krátkým frázím. Na Karlie však mluví pouze anglicky. Se svou „češtinou“ se občas chlubí po skype českým příbuzným, hlavně mým rodičům. Na Karlie mluvit česky ani nezkouší.

25/ Pochopila jsem, že doma při komunikaci používáte metodu „Jedna osoba, jeden jazyk“, kdy ty mluvíš na dítě výhradně česky a otec výhradně anglicky?

Ano, už jsem to vlastně řekla.

26/ Podporuje Vás rodina a okolí v tom, aby jste Karlie naučili oba vaše jazyky?

Česká rodina podporuje tuto výchovu bez výhrad. Rodina z Austrálie ze strany mého manžela nevidí důležitost českého jazyka pro Karlinu budoucnost. Byli by radši, kdyby dcera mluvila plyně třeba francouzsky nebo španělsky nebo jiným jazykem, který je ve světě více používán než čeština. Můj manžel však chápe, jak je pro mne osobně důležité, aby Karlie uměla česky. Často jezdíme do Čech, mám tam své kořeny, takže je to důležité pro mě a také pro

komunikaci mezi Karlie a naší českou rodinou. Ze stejného důvodu se Jonathan začal vlastně češtinu také učit.

27/ Jak často jste v kontaktu s prarodiči a jinými příbuznými?

S oběma babičkami je Karlie v pravidelném kontaktu přes počítač, přes skype. Pak také každou zimu za námi do New Yorku jezdí asi na tři měsíce moje maminka z Čech. Její pobyt je důležitý pro rozvoj češtiny u Karlie. Dva měsíce letních prázdnin tráví naše rodina s dcerou v Čechách. Tam nás minimálně na 14 dní navštěvuje i Jonathanova rodina z Austrálie.

28/ Používala Karlie oba jazyky současně? Nebo nejprve používala češtinu a postupně přidávala angličtinu?

Začala používat oba jazyky přibližně ve stejné době. Vybírala si však slova snažší na výslovnost. Se mnou nyní komunikuje česky a s manželem anglicky. Při společné komunikaci mezi jazyky automaticky přepíná. Občas téměř překládá.

29/ Docházelo ve vývoji řeči u Karlie k míchání obou jazyků? Například používala anglická slova v české větě a naopak?

Ano. Kolem dvou let začala jazyky míchat. Občas se jí to ještě stává.

Vzpomeneš si na nějaký příklad?

Říká například: „Maminko, půjdeme na ice cream. Maminko, půjdeme na playgroundek. Maminko, vezmeš mě do outside. Chtěla bych pasta.“ Nebo naopak manželovi řekne: „Daddy, I had dortik“ apod. Nyní, kdy chodí na tři dny v týdnu do americké školky, začala také některá slova z angličtiny míchat do českého jazyka bez překladu. Třeba gym (tělocvična), library (knihovna) a další věci, které zná ze školky, používá v angličtině.

30/ Je jeden z jazyků u Karlie nyní dominantnější?

Ovládá oba jazyky zatím přibližně stejně. Jsem si ale vědoma, že pro rovnoměrný rozvoj češtiny i angličtiny je třeba trpělivost, vytrvalost, z naší strany důsledně oddělovat jazyky. Také pravidelný kontakt s českými kamarády a s rodinou z Čech je důležitý zvláště teď, kdy na Karlie začala hodně působit angličtina po nástupu do americké školky.

31/ Dodržujete tradice a zvyky obou zemí?

České zvyky jako Mikuláš, velikonoční sběr vajíček a pomlázku se snažíme udržovat pomocí krajanských spolků, které tady v New Yorku fungují. Také dodržujeme tradici Vánoc. Převzali jsme hezký americký svátek Den Děkuvzdání, jinak státní svátky USA výrazně neslavíme. Manžel vlastenecky dodržuje svátek založení Austrálie. Každý jsme ze své rodiny přinesli trochu jiné zvyky a teď si společně vytváříme naše nové.